

L'hivern del 56

“Aquesta nit, mentre tornava a casa (a les dues), caminant contra una tramuntana fortíssima, pensava que, de vegades, la vida sembla més llarga que l'eternitat”. Són les primeres ratlles de la primera anotació, que correspon al primer de gener de 1956. I continua: “Al llit (glacial), llegeixo els dos últims números d'Il Borghese, fins a les vuit. Em llevo a les quatre de la tarda. Em trobo amb un dia clar, assolellat i llivid –sense vent. Any nou, vida nova! Passo el resto del dia a casa, a la vora del foc”. La vida, més llarga que l'eternitat: un pensament contra la tramuntana, una idea, una simple frase simplement genial: Josep Pla en estat pur. Pocs dies abans de Nadal, Antonio Muñoz Molina, grandíssim escriptor, de prosa impecable i de percepcions clares i agudes (només enterbolides, com les del seu col·lega Javier Marías, quan cauen en els llocs comuns més tristos contra allò que ells anomenen el “nacionalisme”...), dedicava una pàgina sencera del suplement *Babelia* d'EL PAÍS a l'edició castellana de *La vida lenta. Notes per a tres diaris*, de Josep Pla. L'escriptor, doncs, passà el primer dia de l'any colgat al llit, gelat de fred, llegint una revista italiana de cultura, d'orientació més aviat conservadora. Uns altres dies d'aquell hivern fredíssim, segons explica al seu diari, i ens recorda, impressionat, Muñoz Molina, Pla passava les hores glacials llegint *Le Figaro Littéraire*, *Le Journal de Genève* o *The New Yorker*. Muñoz Molina comenta, prop de seixanta anys després: “Uno se pregunta cuántos ejemplares de *The New Yorker* llegarían en 1956 a España...; cómo sería, en el frío y el desaliento de aquel invierno de grandes heladas, rozar entre las manos esas páginas satinadas...”, les pàgines italianes, angleses o franceses que alimentaven “su escritura limpia, su capacidad de observación y de lo concreto, su irreverencia escéptica y muy cautelosa...”. Cautela: l'escriptor sap que una paraula sospitosa, una frase, poden activar la censura i anul·lar moltes hores de faena, fins i tot si és només un article sobre el cotó. Jo no estic del tot segur que Pla (tal com afirma Muñoz Molina, i com han escrit tants dels seus glossadors) s'haguera construït un “personatge de pagès de l'Empordà”, tal com Falukner pretenia ser un “hisendat del Sud”, ni estic segur que tingués simplement ànima

Joan Francesc Mira

de kulak, com l'anomenava Fuster, recordant els pagesos benestants de Rússia, exterminats pel comunisme. Josep Pla era un intel·lectual viatger de vastíssimes lectures, que s'havia amagat en el vell mas familiar per raons, incloses les

econòmiques, que no són tan simples com una hipotètica misantropia o un “*beatus ille*” més hipotètic encara.

Certament aquell mas de Llofriu podia ser tètricament inhòspit, i més en un hivern com el de 1956, que jo vaig passar (ho recorde vivament), amb setze anys, al monestir d'Iratxe, fent vida d'estudiantet de filosofia en l'orde de les Escoles Pies, entre un claustre gòtic i una església de pedra blanca cistercenca: no sé si Pla, al seu mas sense més calor que una llar de foc, va passar més fred que jo, que no tenia ni llar. El dia 2 de febrer, l'escriptor anota: “A la nit, baixa brusca de la temperatura. Es rebenen les canyerries exteriors de la casa i ens quedem sense aigua... Ens quedem sense llum. A la cuina, arribem a menys 1 grau i a la sala, a més 4. Inhabitable. Impossibile sortir de la vora del foc. No hi ha correu. Dia totalment perdut. No em moc de la llar en tot el dia.” No sé si degué ser el mateix dia que al monestir d'Iratxe també es van rebenen les canonades, i per rentar-se una mica la cara calgué trencar el gel espès de la bassa del claustre. Els gots i els plats s'enganxaven sobre les taules del menjador, els arrancàvem, i deixaven un cercle de gel. I no podíem “sortir de la vora del foc” simplement perquè no hi havia foc. Se'm van omplir de prunyons els dits i les orelles, es van inflar i van acabar esclatats i sagnant. El dia 4 escriu: “Continua la fred i la tramuntana fortíssima, sota d'un cel claríssim i assolellat. No m'he mogut del foc en tot el dia”. Escriu “la fred”, no “el fred”. I el dia 5 pren nota dels efectes de la catàstrofe: “Aquesta fred ha fet un mal terrible. Jaume (el masover) està desesperat. ... La censura ha tret l'article del cotó, com ens pensàvem. Passo la tarda a la vora del foc treballant més o menys –menys que més... S'ha arribat, aquests dies, a -10. No hi ha record d'una cosa semblant. Corre la notícia que s'ha gelat la taronja de València”. A València, al País Valencià, es van gelar fins els ametlers i les garroferes. I jo no tenia ni guants per evitar que se'm congelaren les mans, no podia sostindre un llapis o una ploma entre els dits. No podia ni escriure, i tampoc no recorde una cosa semblant.

“A la nit, baixa brusca de la temperatura. Es rebenen les canyerries exteriors de la casa i ens quedem sense aigua.... Ens quedem sense llum. A la cuina, arribem a menys 1 grau i a la sala, a més 4. Inhabitable. Impossibile sortir de la vora del foc”